

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/dla-mediow/dodatki-historyczne-do/9778,Historie-rozwiklane-i-do-wyjasnienia.html>
28.02.2026, 00:45

Historie rozwikłane i do wyjaśnienia

22.12.2009

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Historie rozwikłane i do wyjaśnienia

Prezydent Warszawy Stefan Starzyński

Nasza wiedza o II wojnie światowej, wyzwoleniu i zniewoleniu Polski wciąż pełna jest luk, zagadek i niejasności. Przypominamy dziś pozornie znane wydarzenie z początku wojny – bydgoską krwawą niedzielę, oraz niby znaną postać – prezydenta Warszawy Stefana Starzyńskiego. Czy w Bydgoszczy została przeprowadzona antypolska akcja dywersyjna, czy też doszło tam do niesprokowanej masakry ludności niemieckiej? Jakże były losy bohaterskiego obrońcy stolicy po jego aresztowaniu w październiku 1939 roku, kiedy i jak zginął? Nie umiemy odpowiedzieć.

Przybliżamy też postaci znacznie mniej znane: Włodzimierza Lechowicza, człowieka o niezwykle powikłanym życiorysie – sowieckiego agenta, który działał w strukturach Polskiego Państwa Podziemnego, oraz Jana Dubaniewskiego – żołnierza wyklętego, który poległ w walce z komunistami.

SYLWETKI NIEZŁOMNYCH

Stefan Starzyński (1893 – po 1939) – prezydent miasta nieujarzmionego

Jego biografia przypadła na okres szczególny; zmierzch starego dziewiętnastowiecznego świata związanego z porządkiem wiedeńskim z 1815 r., Przymierzem Trzech Czarnych Orłów i początkiem nowej ery – globalnych konfliktów zbrojnych, „nowoczesnych” totalitaryzmów, ludobójstwa, ale i dalszego postępu cywilizacyjnego i – co ważne – niepodległego bytu Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1918-1939.

Urodził się 19 sierpnia 1893 r. w Warszawie w rodzinie inteligencko-rzemieślniczej. Dzieciństwo spędził w Łowiczu i tam uczęszczał do gimnazjum. W czasie rewolucji 1905 r. wstąpił do niepodległościowej konspiracji uczniowskiej, brał udział w strajku szkolnym, przez co musiał przenieść się do Warszawy, gdzie ukończył szkołę średnią. Studiował ekonomię na Wyższych Kursach Handlowych im. Augusta Zielińskiego (obecnie SGH). Związał się wtedy z ruchem strzeleckim. Podczas Wielkiej Wojny służył w Legionach Polskich, a po ich rozwiązaniu wstąpił do konspiracyjnej Polskiej Organizacji Wojskowej. U zarania Polski Odrodzonej 1918-1921 służył w Wojsku Polskim (był oficerem sztabowym i liniowym). Następnie, po przejściu do rezerwy, przebywał w Moskwie jako sekretarz delegacji w komisjach wykonujących postanowienia pokoju ryskiego z Rosją sowiecką.

W 1924 r. powrócił do kraju. Od razu aktywnie zaangażował się w życie publiczne, pełniąc wiele eksponowanych funkcji, m.in. w administracji rządowej. Był wiceministrem skarbu (1929-1930 i 1931-1932), wiceprezesem Banku Gospodarstwa Krajowego (1932-1934), komisarzem generalnym Pożyczki Narodowej (1933), posłem na Sejm (1930-1935) i senatorem (1938-1939) z ramienia Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem i Obozu Zjednoczenia Narodowego.

W sierpniu 1934 r. został komisarzem prezydentem m.st. Warszawy. Chciał ze stolicy Polski – pod wieloma względami miasta wtedy prowincjonalnego, co było jeszcze spuścizną czasów zaboru – uczynić europejską metropolię, w pełni zasługującą na miano Paryża Północy. Przygotował i realizował wieloletni program rozwoju tzw. Wielkiej Warszawy, zakładający modernizację infrastruktury komunikacyjnej i kanalizacyjnej miasta oraz rozbudowę budownictwa miejskiego. Rządził twardą ręką, walczył z korupcją i z rozbudowaną ponad miarę biurokracją. Udało mu się to, co jego poprzednikom się nie udało – zrównoważyć miejski budżet, znacznie ograniczając deficyt. Dbał również o poprawę stanu estetycznego miasta. Był pomysłodawcą i wielkim orędownikiem akcji „Warszawa w kwiatkach”, prowadzonej od 1934 roku. Niespełna rok przed wybuchem wojny otworzył wielką wystawę „Wczoraj, dziś, jutro Warszawa”. Prezentowane projekty przewidywały budowę dwóch linii metra (!), nowoczesnej elektrowni i parków, trasy N-S i przebiecia Marszałkowskiej przez Ogród Saski. Dla wielu współczesnych stawiany był jako autorytet, za wzór służby publicznej. Był wielkim pasjonatem teatru, także często lubił spędzać wieczory w kinematografie. Uwielbiał szybką jazdę motocyklem i samochodem sportowym (był właścicielem takiego auta).

Dokończenie na s. II-III